

ПЕРЕРОЗПОДІЛЬЧІ ВІДНОСИНИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

Сидорчук А.А., викладач кафедри фінансів
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник:
д.е.н., проф. Кириленко О.П.

Постановка проблеми. В сучасних умовах фінансові ресурси соціального страхування (ФРСС) акумулюються на стадії перерозподілу ВВП через такий інструмент фінансового механізму як страхові внески. Існуюча практика показала, що одним із важливих джерел формування таких ресурсів в Україні також стають кошти Державного бюджету України або інших державних цільових фондів (особливо це актуально для Пенсійного фонду України). В такому випадку інструментом формування ФРСС стають податкові надходження як основне джерело формування Державного бюджету, що починають проходити стадію свого перерозподілу на користь державних цільових фондів.

Тобто в контексті особливостей формування ФРСС на макрорівні, існують перерозподільчі відносини між цільовими фондами та бюджетом країни, що зумовлено використанням різних інструментів їх формування. Така практика визначає потребу у вивченні розмірів формування ФРСС за рахунок раніше розподіленої вартості.

Аналіз та напрями дослідження. Дослідження масштабів перерозподільчих відносин в системі ФРСС проведемо визначивши їхню частку у ВВП країни загалом і значення коефіцієнта (Кс) співвідношення зовнішніх (сформованих за рахунок податкових платежів) та власних (сформованих за рахунок страхових внесків) їх складових.

Виходячи із того, що заробітна плата є з одного боку основним джерелом формування ФРСС, а з іншого – складовим елементом ВВП, актуальним постає дослідження впливу зміни її частки у ВВП на обсяги ФРСС в Україні.

На рис.1 представлено динаміку зміни величини ВВП та ФРСС упродовж 2002-2007 рр.

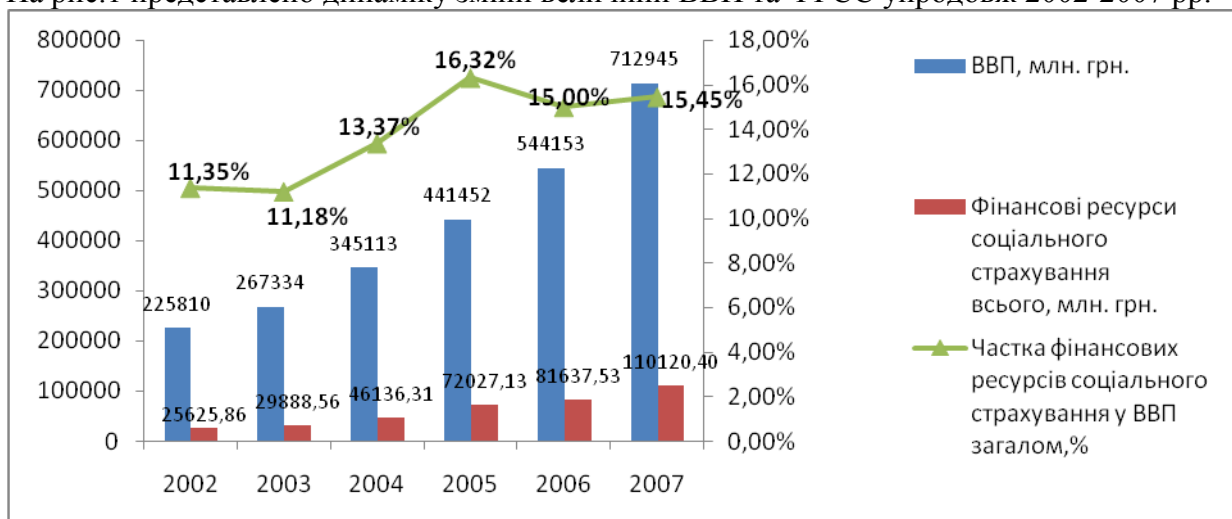

Рис.1 Обсяги ВВП, фінансових ресурсів соціального страхування в Україні упродовж 2002-2007 рр.[складено автором на основі 1:3]

Як видно із наведених даних, обсяги ФРСС невинно зростають на при аналогічній тенденції до збільшення величини ВВП і їх темпи перевищують темпи зміни останнього. Так, частка таких фінансових ресурсів по відношенню до ВВП за аналізований період зросла від 11,35% у 2002 році до 15,45% у 2007 році. Враховуючи те, що частина фінансових ресурсів сформована за рахунок бюджетних коштів, визначимо яку частку у ВВП займають не ФРСС загалом а лише ті з них, що сформовані за рахунок страхових внесків (табл.1).

Таблиця 1
Показники ВВП, ФРСС та їх структури упродовж 2002-2007 рр.¹

Показник	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ВВП, млн. грн.	225810	267334	345113	441452	544153	712945
ФРСС всього, млн. грн.	25625,86	29888,56	46136,31	72027,13	81637,53	110120,40
Власні ФРСС, млн. грн.	24188,55	27849,29	39983,99	53124,41	63051,98	84091,52
ФРСС сформовані за рахунок бюджетних коштів, млн. грн.	1280,93	1773,26	6004,18	18624,08	18224,58	25760,80
ФРСС сформовані за рахунок інших державних цільових фондів, млн. грн.	156,38	266,02	148,13	278,65	360,97	268,08
Коефіцієнт співвідношення зовнішніх та власних ФРСС	0,06	0,07	0,15	0,36	0,29	0,31
Частка ФРСС у ВВП загалом, %	11,35	11,18	13,37	16,32	15,00	15,45
Частка власних ФРСС у ВВП, %	10,71	10,42	11,59	12,03	11,59	11,79
Частка ФРСС сформованих за рахунок бюджетних коштів у ВВП, %	0,57	0,66	1,74	4,22	3,35	3,61
Частка ФРСС сформованих за рахунок інших державних цільових фондів у ВВП, %	0,07	0,10	0,04	0,06	0,07	0,04

¹ [складено автором на основі 1:3]

Дані табл.1 дозволяють зробити висновок, що власні ФРСС упродовж аналізованого періоду суттєво не змінилися – за шість років спостерігається ріст на 1,1%. На противагу цьому, частка ФРСС отриманих по перерозподілу однозначно зросла – від 0,6% у 2002 році до 4,2% у 2004 році, і, незважаючи на деяке скорочення у 2006-2007 рр., залишається на рівні 3,5% ВВП. Частка ФРСС сформована за рахунок інших видів соціального страхування залишається практично без змін – 0,05% величини ФРСС і не має чітко вираженої тенденції до росту чи зменшення. Такі зміни призвели до того, що коефіцієнт співвідношення зовнішніх та власних ФРСС упродовж 2002-2007 рр. суттєво зріс. При чому такий ріст відбувся у 2004-2005 роках, коли значення коефіцієнту із 0,07 зросло до 0,3, і у 2006-2007 рр. уже не знижувалось.

Розглянемо особливості формування власних ФРСС у розрізі окремих видів соціального страхування та частки, яку вони займають у ВВП (табл.2). Дані підтверджують, що ріст власних фінансових ресурсів соціального страхування упродовж аналізованого періоду відбувся за рахунок збільшення ресурсів такого виду як пенсійне страхування – на 1,5% у 2007 році порівняно із 2002 роком, скороченням частки ФР інших видів страхування у ВВП – на 0,15% (безробіття), 0,07% (тимчасова втрата працездатності) та 0,03% (нещасні випадки).

Загалом фінансові ресурси пенсійного страхування характеризуються найбільшим обсягом перерозподільних процесів у суспільстві і складають сьогодні до 10% ВВП. При цьому такий перерозподіл ВВП на користь пенсійного страхування відбувався за рахунок зменшення питомої ваги інших видів соціального страхування.

Так, визначені коефіцієнти свідчать, що практично незмінним є структура таких ресурсів у страхуванні безробіття (на 1 грн. власних припадає 3-6 коп. залучених із зовнішніх джерел коштів), тимчасової втрати працездатності (також 3-6 коп., за виключенням 2006 року, коли відбувся їх ріст до 15 коп.) та про суттєві зміни у пенсійному страхуванні. Якщо у 2002 році на кожен гривню власних коштів припадало лише 7 коп. залучених із Державного бюджету, то у 2007 році уже 36 коп.

Таблиця 2

Склад та структура власних фінансових ресурсів соціального страхування в розрізі окремих видів та їх частки у ВВП упродовж 2002-2007 рр.²

Показники	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Власні фінансові ресурси соціального страхування на випадок безробіття (ВФРБ), тис. грн.	1491,03	1676,61	2153,3	2614,76	2786,42	3617,9
Частка ВФРБ у ВВП, %	0,66	0,63	0,62	0,59	0,51	0,51
Кс ВФРБ	0,027	0,006	-	-	0,003	0,006
Власні фінансові ресурси соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (ВФРТВП), тис. грн.	1903,726	2254,09	3148,877	4887,077	6305,552	5483,32
Частка ВФРТВП у ВВП, %	0,84	0,84	0,91	1,11	1,16	0,77
Кс ВФРТВП	0,003	0,003	0,003	0,002	0,151	0,006
Власні фінансові ресурси соціального страхування від нещасних випадків (ВФРНВ), тис. грн.	1018,69	1205,54	1575,04	2037,71	2382,99	3020
Частка ВФРНВ у ВВП, %	0,45	0,45	0,46	0,46	0,44	0,42
Кс ВФРНВ	-	-	-	-	-	-
Власні фінансові ресурси пенсійного страхування (ВФРПС), тис. грн.	19775,10	22713,05	33106,77	43584,86	51577,02	71970,30
Кс ВФРПС	0,07	0,089	0,186	0,433	0,342	0,36
Частка ВФРПС у ВВП	8,76	8,50	9,59	9,87	9,48	10,09

² [складено автором на основі 1:3]

Висновки. Отже, перерозподільні відносини в системі фінансових ресурсів соціального страхування упродовж 2002-2007 рр. характеризувались такими особливостями. Збільшення частки ФРСС у ВВП упродовж 2002-2007 р. забезпечено не «інтенсивним» шляхом – підвищенням ролі страхових внесків чи можливим розширенням бази їх оподаткування, а «екстенсивним» – шляхом перерозподілу акумульованих фінансових ресурсів держави від бюджету до цільових фондів. Така практика фінансового забезпечення соціального страхування населення з одного боку є такою, що змінює суть і призначення окремих фінансових інституцій держави. Її продовження є свідченням незбалансованості державних фінансових ресурсів у загрозливих масштабах, що можуть бути подолані лише адміністративними методами. З іншого боку, ситуація, яка склалась підтверджує, що колективні страхові фонди як джерело фінансового забезпечення соціального захисту, може функціонувати лише в умовах проголошеної солідарної відповідальності поколінь.

Література.

1. www.ukrstat.gov.ua
2. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування та пенсійне забезпечення у цифрах і фактах. Матеріали підготовлені Міністерством праці та соціальної політики України, Пенсійним Фондом України за участю та при підтримці проекту технічної допомоги Агентства США з міжнародного розвитку "Впровадження пенсійної реформи в Україні" (компанія ПАДКО). 2006 рік.
3. www.mlsp.gov.ua